

Hjerneslag

- 40 nye tilfeller i Norge pr. dag.
- 16.000 nye tilfeller i Norge pr. år.
- 60.000 nordmenn har hatt ett eller flere hjerneslag.
- Nr. 1 som årsak til uførhet.
- Nr. 1 som årsak til innleggelse i sykehjem.
- Nr. 3 som årsak til død.

Demens forårsaket av hjerneslag (vaskulær demens):

- Hjerneslag er årsaken til eller en viktig medvirkende årsak til 50 % av demenstilfellene, dvs. 5.000 nye tilfeller i Norge pr. år.
- Ca. 30.000 nordmenn har en vaskulær demens.

Synsproblemer ved hjerneslag

- Mer enn 50 % av slagpasientene får synsforstyrrelser
- Synsvanskene kan grupperes i
 - o Forstyrret øyemotorikk
 - o Synsutfall
 - o Redusert synsoppmerksomhet

Kostnader

- Først og fremst lidelse hos pasienter og pårørende.
- Høye samfunnskostnader (minst 10 milliarder kroner pr. år).

Til tross for dette har hjerneslag alltid vært et forsømt område innen norsk helsevesen.

INNLEDNING

Hjerneslag skjer ofte plutselig og uten forvarsel. Mennesker som får hjerneslag og deres familie får som oftest et sjokk og kan ikke tro det som har hendt. Hjerneslag skaper også sorgreaksjoner på grunn av et stort tap.

Hensikten med dette heftet er å forklare hva hjerneslag er, og hva man kan forvente i rehabiliteringsprosessen.

HVA ER HJERNESLAG?

Et hjerneslag skjer når blodtilførselen til celler i hjernen blir stoppet. Cellene får da ikke oksygen og næring som de trenger. Noen celler dør og andre blir skadet. Symptomene avhenger av hvilken del av hjernen som blir rammet. Derfor er ingen hjerneslag helt like.

De fleste hjerneslag (85 %) oppstår når en blodpropp tetter en arterie som bringer blod til hjernen. Dette kalles iskemisk hjerneslag eller hjerneinfarkt. Andre

hjerneslag (15 %) oppstår på grunn av blødning inne i hjernen eller omkring ved at en blodåre sprekker.

ISKEMISK HJERNESLAG

Iskemiske hjerneslag (hjerneinfarkt) oppstår enten ved en cerebral trombe eller ved en cerebral embolus.

Cerebral trombe er en blodpropp som er dannet i en blodåre som fører blod til hjernen. En trombe dannes ofte der det er en skade i åreveggen eller pga fettansamlinger i årene.

Cerebral embolus er en blodpropp som er dannet et annet sted i kroppen og som har fulgt blodstrømmen til hjernen. Denne har gjerne oppstått i halspulsårene eller i hjertet. Det siste som oftest pga unormal hjerterytme.

HJERNEBLØDNING

Det er to typer av hjerneblødning: Intracerebral blødning eller Subaraknoidalblødning. Intracerebral blødning er inne i hjernen. Subaraknoidalblødning er blødning i hjernehinnen.

HØYRE OG VENSTRE SIDE AV HJERNEN

Hvilken side av hjernen hjerneslaget er, vil diktere hvilken side av kroppen som blir berørt. Venstre side av hjernen kontrollerer høyre side av kroppen, og høyre side av hjernen kontrollerer venstre side av kroppen.

Hver side av hjernen har forskjellig funksjon og dette vil gi utslag i hvilke symptomer man får.

Venstre side av hjernen kontrollerer normalt lesing, skriving, tale, og forståelse. Du vil derfor sannsynligvis ha talevansker dersom hjerneslaget er på venstre side.

Bevegelse, følelse og syn er kontrollert på begge sider av hjernen. Du kan derfor få slike utslag uansett på hvilken side hjerneslaget sitter.

EFFEKTEN AV HJERNESLAG

Det er mange utslag av hjerneslag og du vil erfare noen av dem. Du og din familie bør snakke med legen dersom noen av utslagene er merkelige.

Det er viktig å huske at ingen hjerneslag er like. Hvilke utslag du får avhenger av:

- Hvilke side av hjernen som er rammet
- Hvor alvorlig hjerneslaget var
- Din alder og generelle helsetilstand før hjerneslaget

DE VANLIGSTE UTSLAGENE

- Svakheter, klossethet, lammelse på en side
- Svelgeproblemer

- Synsforstyrrelser
- Tap av kontroll på urin og tarm
- Nummenhet, mangel på følelse
- Balanseproblemer, svimmelhet
- Kommunikasjonsproblemer: skrift, tale, lese, regne
- Psykologiske problemer: humørsvingninger, angst, depresjon
- Kognitive utfall: konsentrasjonsproblemer, hukommelsesproblemer, problemer med å forstå informasjon

MEDISINSK KRISESITUASJON

Et hjerneslag er en medisinsk krisesituasjon, og du må tilkalle hjelp øyeblikkelig. Om du tror at noen har fått hjerneslag ring 113 øyeblikkelig. Det er gunstig om noen som så anfaller kan bli med til sykehuset og fortelle om symptomene og hvordan og når de startet. Dette er viktig dersom personen ikke er i stand til å snakke.

DIAGNOSE

Det er viktig å finne ut hva som var årsaken hjerneslaget. Det er også viktig å stabilisere personen for å unngå komplikasjoner.

På sykehuset vil legene gjøre en del tester:

- For å stadfeste at det er et hjerneslag
- For å finne ut hva slags hjerneslag det er snakk om
- For å sjekke tilstanden og for å få best mulig helbredelse
- For å identifisere hvorfor du har fått hjerneslag Spør gjerne legen om diagnose og testresultater.

TESTER OG UNDERSØKELSER

Det følgende er noen tester som vil bli gitt til deg. Legen vil avgjøre hvilke du trenger.

- Blodtest for å finne ut om du har diabetes og om det er blodpropp
- Røntgen for å sjekke om det er forhold ved hjerte eller lunger som kan ha forårsaket hjerneslag
- Elektrokardiogram (EKG) for å sjekke om du har normal hjerterytme
- Computortomografi (CT) skan (røntgen av hodet) for å finne ut hva slags hjerneslag du har
- Magnetomografi (MRI) dette gir mer detaljert bilde enn CT skan
- Doppler eller Dupleks ultralyd skan for å finne ut om det har vært innsnevring av halspulsårene
- Ekkokardiografi for å sjekke hjerte med ultralyd

MEDISINBEHANDLING

Det er i dag stor forskningsaktivitet for å finne metoder til å rette opp skader etter hjerneslag, men det er ikke noen medisin i dag som kan stoppe eller

reversere skaden ved hjerneslag. I noen tilfeller, dersom pasienten er våken og hjerneslaget inntraff for mindre enn tre timer siden, kan man gi trombolyse ved noen sykehus. Dette er en medisin som knuser blodproppen slik at blodstrømmen blir normal igjen.

Platehemmere som Aspirin og Albyl E gis for å hindre nye hjerneslag. Har det vært påvist hjerteflimmer, gis Marevan. Andre medisiner kan også være nødvendige for å kontrollere blodtrykket, stabilisere uregelmessig hjerterytme, redusere høyt kolesterol og nøytralisere diabetes.

BLODTRYKKSÅLING

Blodtrykket ditt vil bli kontinuerlig kontrollert etter hjerneslaget. De fleste får blodtrykksstigning etter slaget, men dette vil gå tilbake etter en tid. Imidlertid er det viktig å holde kontroll med blodtrykket senere.

HVA KAN VI FORVENTE

Ved hjerneslag vil noen celler dø pga mangel på blodtilførsel. Noen vil bli skadet og andre vil ta over funksjonen til de døde.

Hjerneslaget forårsaker hevelse rundt skadestedet som vil hindre normal funksjon av nærliggende celler. Hevelsen vil imidlertid gå raskt tilbake.

Det er vanskelig å forutse hvordan hjerneslaget vil innvirke på en person over lengre tid. Man må bare være tålmodig. Opptreningen kan ta flere uker og måneder, men du vil hele tiden se forbedringer. Når forbedringene ser ut til å avta vil du se hvordan du vil fungere fremover.

TRETTET

Til å begynne med er de fleste veldig trette og har problemer med å konsentrere seg. Den fysiske effekten av hjerneslaget er ofte verre når man er trett, så det er viktig å få nok hvile.

REHABILITERING

Det er urealistisk å tro at alt skal bli som før hjerneslaget. Målet med rehabiliteringen er at man skal bli så uavhengig som mulig.

Rehabiliteringen er avhengig av mange ting, og det er umulig å si hvor lang tid det vil ta:

- Noen kan bli nesten friske i løpet av uker eller måneder
- Halvparten kan bli nesten friske etter noen år
- Mindre enn 1/3 vil bli helt friske

BEGRENSNINGER

Terapi kan bare brukes i korte perioder da kroppen blir veldig sliten raskt. Tretthet etter hjerneslag gjør at man fort blir deprimert. Utholdenhet er nødvendig for å kunne opprettholde motivasjonen under rehabiliteringen.

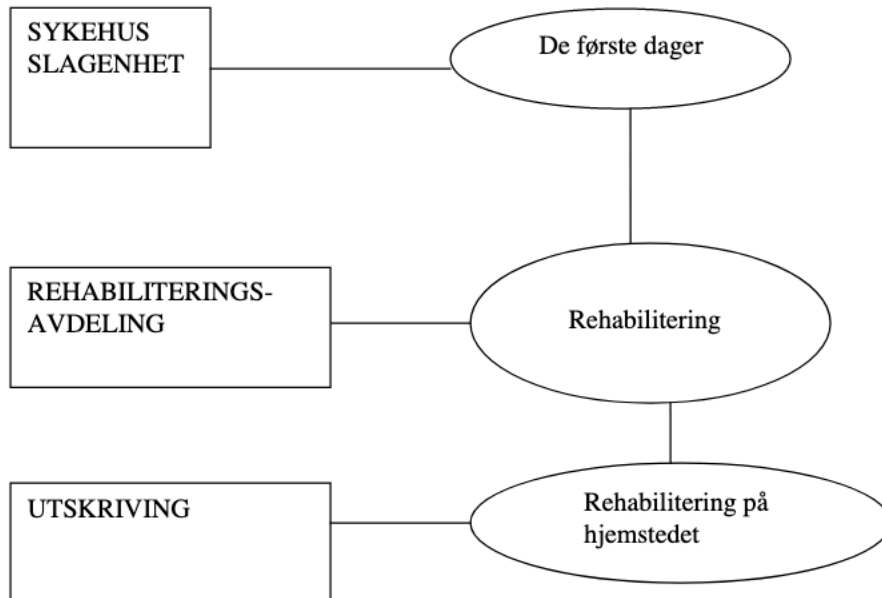

DE FØRSTE DAGENE

Forskning har vist at det er best å komme på et sykehus med slagenhet straks. Alvorsgraden av hjerneslaget viser hvor stor grad av pleie du trenger både i startfasen og senere.

- De med store skader, slik som svelgeproblemer, svakt bevissthetsnivå og lammelser trenger omfattende pleie. Problemer med kontinens, hudproblemer, forstoppelse og smerter krever kontinuerlig tilsyn for å unngå komplikasjoner.
- Pasienter med mindre alvorlige hjerneslag kan bli sendt hjem og motta behandling på hjemstedet samtidig som de er under behandling/tilsyn av sin fastlege. Om nødvendig kan de bli sendt til en rehabiliteringsklinikk for en kortere periode.

REISEN TILBAKE TIL "NORMALT" LIV

HVORDAN TA VARE PÅ PERSONLIGE BEHOV

Sykepleiestaben på sykehuset vil hjelpe deg med alle personlige behov avhengig av hvor mye hjelp du trenger. Du kan ha behov for daglig stell, slik som vasking og å kle på deg. Du kan ha behov for å få hjelp til å komme ut av sengen og over i en stol. Du trenger kanskje hjelp til å komme på toalettet.

De første dagene etter hjerneslaget vil du sannsynligvis være:

- Meget trett og søvnig
- Ha problemer med å forstå hva som foregår rundt deg
- Finner det vanskelig å huske informasjon som blir gitt

Derfor er det viktig å ha et familiemedlem rundt deg som kan notere informasjon og spørre de nødvendige spørsmål. Skriv gjerne ned en liste på forhånd om spørsmål dere har til legen så dere er forberedt når han kommer på runden.

KOMMUNIKASJONSPROBLEMER

For dem som har kommunikasjonsproblemer, kommer vanskelighetene med å uttrykke hva en føler og man har ingen å fortelle om sin angst og plager. Frustrasjonen blir veldig stor på grunn av at endringene skjedde så fort. Du blir derfor sint og fornærmet veldig lett. Ukontrollerte utbrudd, banning og gråt er vanlig.

Det er viktig for familien å huske at kommunikasjonsproblemer ikke har noe med mangel på intelligens å gjøre. Bruk av kort med bilder kan være nyttig, samt etablere ja eller nei med tommel opp eller ned, kan være nyttig i startfasen.

Grundig undersøkelse av logoped er nødvendig for å finne ut hvor problemene ligger, og hvordan man kan starte opptreningen.

VANSKELIGHETER MED Å SVELGE

Noen får vanskeligheter med å svelge etter et hjerneslag. Derfor får man ikke lov til å spise og drikke selv med en gang. Inntil det er stadfestet om det er problemer, vil man være forsiktig med å gi mat og drikke. Noen har så store problemer at man må gi væske intravenøst for å hindre dehydrering.

For noen vil svelgeproblemene vedvare. Disse må da få maten på spesielle måter. Logoped og sykepleier med kunnskap i dysfagi vil tre støttende til for dem som har slike vansker.

TIDLIG BEVEGELSE (FYSIOTERAPI)

Å bli liggende i sengen er skadelig. Man må opp så snart som mulig. Det er veldig viktig å komme rask i gang med å bevege seg.

- Dette hjelper armer og ben med å unngå ømhet og stivhet
- Det hjelper med å gå i en oppreist stilling og balanse
- Det gjør det lettere å spise og drikke
- Det reduserer faren for blodpropp
- Det reduserer faren for lungebetennelse

UNNGÅ SKADER

Det er veldig viktig å lytte til råd fra fysioterapeut og sykepleiere om hvilke bevegelser man skal prøve på med armer og ben. Noen ganger kan flere gale bevegelser medføre spasmer og skader. Forsiktige bevegelser er viktig for å beskytte armer og ben fra å bli skadet.

IKKE OVERBRUK DEN GODE SIDEN

Det er viktig at man ikke bruker den gode siden hele tiden. Oppmuntre hjernen til å finne alternative måter å bevege den dårlige siden ved å bruke denne. Gjerne bruk den gode armen til å vise den dårlige hvordan bevegelsene skal være.

REHABILITERING

Kontroll og ferdighetsstatus vil forgå kontinuerlig under rehabiliteringen. Progresjonen vil bli fulgt opp slik at terapien som gis blir justert underveis for å nå målsettingen.

INDIVIDUELL PLAN

Så snart man har fått en status på hva du kan gjøre og ikke gjøre, vil det i samarbeid med deg og din familie bli laget en individuell plan. Dette er en detaljert plan på hvilken behandling du skal få av de forskjellige aktører/terapeuter og hvilke målsettinger man setter på de forskjellige behandlinger.

VÆR REALISTISK

Behandlingsapparatet som tar vare på deg, må sette realistiske og langsiktige mål. Hvis du synes målsettingen er for høy, må du be om lavere krav. Det er jo alltid en oppmuntring å nå målsettingen.

DIN ROLLE

Husk at rehabilitering foregår 24 timer i døgnet selv om tiden du bruker sammen med din terapeut er mye kortere. Det er viktig at du gjør så mye som mulig selv av det terapeutene har lært deg. Spør gjerne sykepleierne om hjelp. Terapeutene dine vil sikkert be deg om å trene på spesielle ting mellom øktene. Spør gjerne om hvordan dette vil hjelpe deg med å nå målene for å kunne gå og snakke igjen. For å unngå tretthet og konsentrasjonsvansker, bør du ta korte og hyppige treningsøkter i stedet for få og langvarige. Alle finner rehabiliteringen slitsom, men husk at trening gir fremskritt.

Selv om du er pliktoppfyllende og gjør alt det du blir bedt om, er det ikke sikkert fremgangen er så rask som forventet. La ikke dette gå inn på deg, det er ganske normalt. Dersom du er veldig deprimert, må du si fra til sykepleier eller terapeut da dette helt sikkert vil gå ut over progresjonen din. I noen tilfeller vil det da være nødvendig å snakke med en psykolog.

GJØR SÅ MYE DU KAN

Under hele rehabiliteringen er det viktig at du prøver å gjøre så mye du kan selv. Du vil selv bli oppmuntret når du klarer å ta morgentoalettet og å kle på deg selv. Særlig godt er det å kunne gå på toalettet selv.

LAGARBEID

Rehabiliteringen går best dersom det er et lag av terapeuter og pleiere som tar vare på deg. Et slikt lag vil bestå av personell som er spesialister innen for hvert sitt område:

- Lege
- Slagsykepleier
- Fysioterapeut
- Ergoterapeut
- Logoped
- Spesialist i spiseforstyrrelse
- Psykolog
- Synspedagog
- Sosionom

Du vil ikke alltid finne alle spesialistene. Dette varierer fra sted til sted. De fem første er imidlertid alltid med i laget. Samkjøring av laget med regelmessige møter er nødvendig.

LEGE

En lege vil ha hovedansvaret for den medisinske behandling du får.

FYSIOTERAPEUT

Fysioterapeuten vil vurdere din evne til å gå og din balanse samt bruk av armer og hender. De første øvelsene vil foregå allerede sengeliggende, og så blir det å komme ut av senga og opp i en stol. Senere gå-øvelser og øvelser for å bruke hendene. Opplegget vil være tilrettelagt avhengig av dine utfall.

Fysioterapeuten vil hjelpe deg med:

- Å bruke begge sider av kroppen
- Bevegelse
- Behandle skuldersmerter
- Forebygge spasmer
- Forebygge tendenser til å falle
- Sørge for nødvendig utstyr, slik som gåhjelpemidler og rullestol

ERGOTERAPEUT

Ergoterapeuten vil undersøke hvilke fysiske problemer du har, og hjelpe deg med å utføre daglige gjøremål. Han/hun vil sørge for at du får nødvendige hjelpemidler.

LOGOPED

Logopeden vil ta kontakt med dem som har tale-, lese- og skriveproblemer, samt dem som har problemer med å forstå. Logopeden vil også undersøke dem som har svelgeproblemer. Etter å ha kartlagt problemene, vil logopeden sette opp et

trenings-/ øvingsprogram. Dersom talevanskene ser ut til å bli langvarige, vil logopeden skaffe utstyr som gjør deg i stand til å kommunisere.

SPESIALIST I SPISEFORSTYRRELSE

Denne spesialisten vil sørge for at du klarer å ta til deg næring.

PSYKOLOG

Psykologen vil hjelpe dem som har kognitive problemer. Psykologen vil også hjelpe dem som lider av depresjon og angst.

SYNSPEDAGOG

Synspedagogen vil gjennom målrettet trening kunne gi den slagrammede store forbedringer med synet.

SOSIONOM

Sosionomen vil kunne hjelpe deg med å få orden på det økonomiske og andre praktiske ting.

UT AV SYKEHUS/REHABILITERINGSENHET

Det er et stort og vanskelig skritt å komme hjem og måtte klare alt det dagligdagse selv. Dette må derfor planlegges før utskrivelse. Må for eksempel huset bygges om slik at du kan komme inn og ut med rullestol. Er det andre hjelpemidler som er nødvendig for at du skal bo hjemme? Helsetjenesten i kommunen vil hjelpe deg med dette.

Dersom du har problemer med å klare deg selv hjemme, vil hjemmesykepleien og hjemmehjelpen i kommunen være til hjelp. Bor du sammen med familiemedlemmer, er du heldig stilt da disse helt klart vil hjelpe deg.

NORSK FORENING FOR SLAGRAMMEDE

Det kan hjelpe deg og din familie å ta kontakt med NFS. Foreningen har aktiviteter som hjelper deg til å komme deg etter hjerneslaget. Her vil den slagrammede møte andre slagrammede og de pårørende andre pårørende. Gjennom møter og sosiale arrangementer vil livsgleden komme tilbake.

FOREBYGG YTTERLIGERE HJERNESLAG

- Slutt å røyke
- Kontroller kolesterolet
- Kontroller blodtrykket
- Ta medisiner som legen foreskriver (for eksempel blodtrykksmedisiner, Albyl-E og Marevan)
- Kontroller blodsukkeret (diabetes)
- Mosjoner så godt du kan

